CZU: 343.615:316.485:37.06(1-87) **DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.12177510**

VIOLENŢA ÎN MEDIUL ŞCOLAR: INCURSIUNE ÎN CADRUL SANCŢIONATOR AL ALTOR STATE

Gurev Dorina

doctor în drept, conferenţiar universitar,
Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova
ORCID: 0000-0002-4191-8075

Botnarenco Mihaela

doctor în drept, conferenţiar universitar,
Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova
ORCID: 0000-0003-3243-4834

Violence in schools has become a significant concern worldwide. Therefore, it is not surprising that in recent decades, several states have developed legislative acts aimed at policies to combat this phenomenon and the nature of the social response to school violence. From these considerations, in the present study, we propose to examine specific provisions regarding the prevention of violence in schools, as well as to identify, from the legislation of Sweden, Italy, and the United Kingdom, best practices in combating violence in the educational environment.

Keywords*: school violence, comparative law, crime, bullying, cyberbullying,*

Analizând legislația **Suediei** în ceea ce privește reglementarea prevenirii violenţei în școală, constatăm că aceasta se regăsește printre primele state care au abolit pedepsele corporale ca măsură educativă în școli. *In concreto*, conform Raportului Parteneriatului global pentru prevenirea violenţei împotriva copiilor în Suedia, „pedepsele corporale au fost interzise: în gimnazii (şcolile secundare de elită) – în 1918, în şcolile secundare de stat – în 1928 şi în toate şcolile, inclusiv şcolile elementare – în 1958” [1]. În continuare, în anul 1936, și Norvegia a introdus explicit o asemenea interdicție.[2, p.10]

La momentul actual, în legislaţia suedeză există reglementări care, deși nu în mod expres, interzic aplicarea pedepsei corporale în scopuri educative. Aceasta reiese din prevederile Capitolului 5 din Legea (Carta) învăţământului din 2010 [3], unde printre sancţiunile aplicate elevilor pentru comportamentul deviant nu se regăsește „pedeapsa corporală”. Totodată, acest capitol la §§ 6-24 prevede sancţiuni, imediate sau temporale, pe care profesorul, sau după caz directorul instituţiei de învăţământ, le poate aplica elevilor care încalcă ordinea ori manifestă un alt comportament deviant, inclusiv cel violent. Printre aceste se numără:

- *obligarea de a părăsi clasa (expulzarea din clasă)* a elevului de către

profesor, cel mult, pentru restul timpului de predare, dacă: 1. elevul întrerupe predarea sau se comportă într-un alt mod necorespunzător, 2. elevul nu şi-a schimbat comportamentul la cererea profesorului (§7);

- *reţinerea* (Kvarsittning) – sancţiune care, în condiţii similare celor din §7, poate fi aplicată de către un profesor sau director şi se caracterizează prin faptul ca elevul rămâne în şcoală sub supraveghere pentru o perioadă de cel mult de o oră după terminarea zilei de şcoală sau nu mai mult de o oră înainte de începerea predării (§8);

- *avertismentul scris* – măsură aplicată de către director în urma unei investigaţii (anchete) în vederea determinării elevului de a-şi schimba comportamentul (§9). *Ancheta* reprezintă o procedură prevăzută de §8, ce este aplicată în cazul când un elev a perturbat în mod repetat ordinea, are un comportat inadecvat sau a comis o încălcare mai gravă. Investigarea problemei este dispusă de către director cu consultarea tutorelui elevului. Totodată, dacă sunt îndeplinite condiţiile pentru o anchetă privind sprijinul special, se iniţiază şi o astfel de anchetă. Sprijinul special, conform prevederilor Capitolului 3, §8, este acordat dacă se atestă că elevul are dificultăţi în asimilarea materiei, derivând de aici riscul unui eşec în cadrul evaluărilor. Un astfel de sprijin presupune o modalitate diferită de predare a materiei, faţă de cea propusă anterior, sau ore suplimentare oferite elevului;

- *schimbarea temporară* – conform prevederilor §12, se aplică în cazul în care: măsura luată în urma unei investigaţiei menţionate la §9 nu a fost suficientă; sau în scopul asigurării securităţii şi bunăstării emoţionale a altor elevi. Directorul instituţiei de învăţământ este obligat să informeze tutorele despre decizia luată faţă de elevul cu un comportament deviant, aşa încât acesta să urmeze lecţiile într-un alt grup sau într-un alt bloc în cadrul aceleiaşi unităţi şcolare. Doar în situaţii speciale această sancţiune se aplică pe un termen mai mare de două săptămâni, dar nu poate depăşi termenul de patru săptămâni;

- *plasamentul temporar la o altă unitate şcolară* se aplică în cazul în care măsurile în temeiul §12 nu sunt suficient de intruzive sau nu pot fi aplicate din alte circumstanţe. Directorul poate decide dacă un elev va urma temporar studiile la o altă unitate şcolară. Decizia este luată de comun acord cu directorul celeilalte instituţii de învăţământ şi cu anunţarea tutorelui. Numai dacă există motive speciale această măsură se aplică pe un termen mai mare de două săptămâni, dar nu poate depăşi termenul de patru săptămâni (§13);

- *suspendarea în anumite forme de şcoala obligatorie* (şcoala obligatorie, şcoala specială şi şcoala Sámi) – în acord cu prevederile §14, suspendarea (totală sau parţială) poate fi aplicată de către directorul instituţiei: 1. în scopul

asigurării securității și bunăstării emoționale a altor elevi; 2. dacă scopul măsurilor specificate la §§ 7, 8 și 11 nu a fost atins sau dacă există alte motive speciale în legătură cu comportamentul elevului; și 3. din cauza suspendării, elevul pierde compensația oferită pentru școlarizare. Măsura poate fi aplicată imediat, cu excepția cazului când se decide altfel, iar perioada de suspendare este determinată de §15, ce stabilește că ea se aplică pe termenul de investigație a situației, dar nu mai mult de o săptămână și nu mai des de două ori pe semestru. În condițiile în care elevul are o vârstă sub 18 ani, despre decizia de suspendare este informat consiliul de asistență socială (§16).

- *suspendarea în școlile voluntare* (învățământul gimnazial superior, gimnazial special și în învățământul municipal pentru adulți) – în conformitatea cu §17, această măsură se aplică, printre altele, și în cazul când elevul expune un alt elev sau o persoană aflată în vizită de studiu la un tratament abuziv (pct.3) sau când comportamentul elevului atentează într-un alt mod la securitatea și bunăstarea emoțională a altor elevi (pct.4). Această sancțiune poate fi aplicată imediat, în mod special în cazul când suspendarea este necesară în vederea asigurării securității și liniștii procesului de studiu al elevilor, directorul fiind cel care poate decide suspendarea imediată. Totodată menționăm că, în cazurile specificate *supra,* directorul este obligat să anunțe consiliul de asistență socială despre decizia de suspendare al elevului care nu a împlinit vârsta de 18 ani (§21);

- *confiscarea obiectelor* – măsură aplicată de către director sau profesor ce se caracterizează prin ridicarea de la elev a obiectelor care sunt utilizate ca instrumente de perturbare a procesului educativ sau care pot constitui un pericol pentru siguranța elevilor (§22). Este necesar de subliniat că aceste obiecte, conform §23, sunt returnate elevului la finalizarea orei sau a zilei de studiu, cu excepția cazurilor când ele reprezentă totodată și obiectul confiscării în conformitate cu alte acte normative (§6 din Legea penală specială cu privire la circulația drogurilor (1968: 64), §5 din Legea privind interzicerea armelor reci și a altor obiecte periculoase (1988: 254), §5 a Legii privind interzicerea anumitor substanțe dopante (1991: 1969), capitolul 9 §5 din Legea privind armele de foc (1996: 67), § 5 din Legea privind interzicerea anumitor mărfuri periculoase (1999: 42)). În aceste cazuri, directorul sau o persoană desemnată de către acesta în mod de urgență raportează despre confiscare autoritatea polițienească.

Astfel, legiuitorul suedez, prin adoptarea Legii învățământului din 2010, a devenit un exemplu în vederea unei abordări sistemice de protecție a minorilor contra violenței în școală, totodată fiind capabilă, într-un mod sau altul, să

prevină încălcarea drepturilor şi a libertăţilor agresorului minor.

În ce priveşte bullyingul, constatăm că nu este un comportament clar definit în legislaţia Suediei. Totuşi, definiţia discriminării include hărţuirea, dacă un comportament respectiv are la bază motive de discriminare (cum ar fi religia sau genul). De asemenea, hărţuirea este menţionată în Actul Suediei privind Discriminarea [4, p.249]. Mai mult, Capitolul 6 al Legii învăţământului protejează copiii din şcoală de tratamente degradante, abuzive şi ofensive din partea personalului. [5] De altfel, în cazul în care un educator, profesor sau un alt angajat al instituţiei de învăţământ cunoaşte despre un eventual tratament abuziv al copilului este obligat să anunţe persoana ierarhic superioară (§10 din acest capitol). Totodată, conform prevederilor §12, dacă în urma investigaţiei s-a constatat că un colaborator al instituţiei se face vinovat de tratamentele degradante, abuzive şi ofensive, în baza deciziei directorului, acesta trebuie să plătească despăgubiri minorului abuzat, inclusiv să achite şi alte prejudicii cauzate prin încălcare.

În Suedia, vârsta răspunderii penale este stabilită la 15 ani[1], prin urmare majoritatea elevilor nu pot fi consideraţi răspunzători pentru fapte de natură penală. Acest lucru transferă focalizarea răspunderii către profesori, directori sau autorităţi locale. Prin urmare, dacă violenţa aplicată de către o persoană care a împlinit vârsta răspunderii penale aduce atingere vieţii sau sănătăţii, libertăţii sexuale sau/şi inviolabilităţii sexuale, precum şi libertăţii fizice a minorului, atunci, pentru aceasta, va surveni răspunderea penală conform §§ 1-12 din Capitolul 3 (Infracţiuni contra vieţii şi sănătăţii persoanei), §§ 1-5, 6a-10 din Capitolul 4 (Infracţiuni contra libertăţii persoanei), precum şi §§ 1-15 din plasate în Capitol 6 (Infracţiuni contra libertăţii persoanei) din Titlul II al Codului penal Suedez.

Italia este o altă ţară care a adoptat un cadru legal şcolar ce vine să reglementeze nu doar regulile de conduită în instituţia de învăţământ, dar şi modalităţile de sancţionare a comportamentului deviant al elevilor. Ne referim la Statutul studenţilor şi elevilor de liceu, nr. 248, adoptat la 24 iunie 1998 [6], care la art.1 (Viaţa comunităţii şcolare) stabileşte, *inter alia*, că „viaţa comunităţii şcolare se bazează pe libertatea de exprimare, de gândire, de conştiinţă şi de religie, pe respectul reciproc al tuturor persoanelor care o alcătuiesc, indiferent de vârsta şi condiţia lor, în repudierea (respingerea) oricăror bariere ideologice, sociale şi culturale”. Totodată, conform textului

[1] Conform Codului penal al Suediei (1962: 700), Titlului I, Capitolul I (Despre infracţiune şi sancţiuni penale), §6 „persoanelor care au comis infracţiuni şi care nu au împlinit vârsta de cincisprezece ani nu li se aplică pedepse.

normativ de la alin.2 şi 3 al art.3 al statutului, printre altele, sunt prevăzute şi următoarele obligaţii: elevii sunt obligaţi să aibă acelaşi respect, chiar şi formal, pe care şi-l cer, faţă de directorul şcolii, profesori, întreg personalul şcolii şi faţă de colegii lor; în exercitarea drepturilor şi îndeplinirea atribuţiilor ce le revin ei sunt obligaţi să se comporte corect şi în conformitate cu principiile prevăzute la art.1.

Totodată, sesizăm că actul normativ menţionat, deşi lasă la discreţia instituţiilor de învăţământ reglementarea internă a măsurilor de sancţionare a comportamentului ce constituie o abatere disciplinară şi de neîndeplinire a obligaţiilor, totuşi sugerează, la art.4, includerea sancţiunilor sub formă de: *excluderea din comunitatea şcolară, exmatricularea în mai mult de cincisprezece zile, excluderea de la testarea finală sau neadmiterea la examenul final de stat, scoaterea temporară a elevului din comunitatea şcolară.* Mai menţionăm că, în conformitate cu alin.5 art.4 din statut, sancţiunile sunt întotdeauna provizorii, proporţionale cu abaterea disciplinară şi inspirate de principiul gradualităţii şi, pe cât posibil, de principiul reparării prejudiciului. Acestea ţin cont de situaţia personală a elevului, de gravitatea comportamentului şi de consecinţele care decurg de aici.

Mai mult, legiuitorul italian, călăuzit de intenţia de a soluţiona problematica bullyingului în mediul online în rândul minorilor, în 2017, a adoptat Legea nr.71 [7], care include dispoziţii de protecţie a minorilor, precum şi de identificare a instrumentelor de prevenire şi combatere a cyberbullyingului[2]. Această lege a pus accentul pe intervenţiile de natură socioeducativă, care implică responsabilitatea părinţilor, a şcolii, dar şi a autorităţilor publice. Însă aceasta nu exclude şi intervenţiile cu caracter penal, concentrându-se, de fapt, pe acţiuni cu caracter preventiv şi care favorizează aplicarea masurilor de protecţie şi educative minorilor implicaţi, în coraport de statutul acestora: victime sau agresori.

Cu referire la *liniile directoare de prevenire şi combaterea a cyberbullyingului în mediul şcolar*, conform art. 4 din legea menţionată *supra*, acestea sunt aprobate de către Ministerul Educaţiei, Universităţii şi Cercetării, fiind elaborate cu consultarea Ministerului Justiţiei, Departamentul Justiţiei

[2] Conform alin.2 art.1 din Legea nr.71, prin cyberbullying se înţelege orice formă de presiune, agresiune, hărţuire, şantaj, insultă, denigrare, defăimare, furt de identitate, alterare, dobândire ilicită, manipulare, prelucrare ilicită a datelor cu caracter personal în detrimentul minorilor, efectuate şi difuzate electronic, precum şi difuzarea de conţinut online privind unul sau mai mulţi membri ai familiei minorului, cu scopul intenţionat şi predominant de izolare a unui minor sau a unui grup de minori prin implementarea unui abuz grav, a unui atac rău intenţionat sau ridicol.

Juvenile şi Comunitare şi în colaborare cu Poliţia Poştală şi a Comunicaţiilor şi sunt actualizate la fiecare doi ani. Printre măsurile de prevenire, Legea nr.71 la alin.2 art.4 indică: instruirea personalului şcolar, prevăzând participarea unei persoane de contact pentru fiecare autonomie şcolară; promovarea unui rol activ al elevilor, precum şi al foştilor elevi care şi-au făcut studiile în cadrul instituţiei de învăţământ în activităţi de educaţie între egali, în prevenirea şi combaterea cyberbullyingului în şcoli; asigurarea măsurilor de protecţie şi reeducare a minorilor implicaţi; promovarea unui sistem de guvernanţă eficient condus de Ministerul Educaţiei, Universităţii şi Cercetării. Pe aceeaşi axă preventivă, alin.5 art.4 determină obligaţia tuturor instituţiilor de învăţământ, în sfera autonomiei lor şi în limita resurselor disponibile, de a promova educaţia în utilizarea conştientă a internetului, drepturile şi responsabilităţile asociate utilizării tehnologiilor informaţionale, ca element transversal în cadrul diferitor discipline, inclusiv prin realizarea de activităţi specifice disciplinei, având caracter de continuitate între nivelele de învăţământ, precum şi prin elaborarea proiectelor de dezvoltate a reţelelor şcolare în colaborare cu autorităţile locale, serviciile teritoriale, organele de poliţie, diverse asociaţii şi instituţii.

Cât priveşte *bullyingul* care ia forma unui comportament mai grav, potrivit opiniei procurorului Gian Cristoforo Turri, [8] acesta poate atrage răspunderea penală şi civilă. Astfel, conform legislaţiei italiene, în condiţiile în care violenţa, inclusiv în şcoală, ia forma unei infracţiuni incriminate de Codul penal italian [9] prevăzute în Titlul XII (Infracţiuni împotriva persoanei), Capitolul I (Infracţiuni împotriva vieţii şi a siguranţei individuale) de art.575–582, 583-bis, 583- quinquies–586-bis, 588-589, 590; precum şi de Capitolul II (Infracţiuni contra onoarei) de art.594, 595; la fel şi Capitolul III (Infracţiuni împotriva libertăţii individuale), Secţiunea I (Infracţiuni împotriva personalităţii individuale): art.600, 600-bis, 600-ter, 600-octies; Secţiunea I-bis (1) (Infracţiuni contra egalităţii): art. 604-bis; Secţiunea a II-a (Infracţiuni împotriva libertăţii personale): art.605, 607, 609-bis, 609-quater etc., va surveni răspunderea penală. Totodată menţionăm că minorul care la momentul comiterii faptei infracţionale nu a împlinit vârsta de paisprezece ani este absolvit de răspundere penală (art.97 Cod penal al Italiei), iar minorul cu vârsta cuprinsă între paisprezece şi optsprezece ani va răspunde doar în cazul în care a avut capacitatea de înţelegere privind ilegalitatea acţiunilor sale şi voinţă privind săvârşirea infracţiunii, acestuia aplicându-i-se o pedeapsă mai mică pentru fapta comisă (art.98 Cod penal al Italiei).

În cel de-al doilea caz (încălcarea dreptului civil), aşa cum menţionează

Gian Cristoforo Turri, este vorba de producerea voluntară, chiar neintenţionată (neglijentă), a prejudiciului nejustificat (încălcarea dreptului terţului) persoanei sau lucrurilor care îi aparţin. [8] Într-adevăr, conform prevederilor art.2043 (Despăgubiri pentru fapte ilicite) din Cartea a patra (Obligaţii), Titlul IX (Pentru faptele ilicite) din Cod civil italian [10], persoana care a săvârşit fapta ilegală intenţionat sau din imprudenţă (culpă) este obligată să despăgubească prejudiciul nejustificat cauzat terţilor. De altfel, potrivit prevederilor art.2048, Codul civil al Italiei, minorul nu poate răspunde pentru prejudiciile cauzate atâta timp cât nu are autonomie financiară (este neemancipat). Astfel, lipsa de corectare a comportamentului copiilor şi, în general, o educaţie necorespunzătoare condiţiilor sociale şi familiale (*culpa in educando*), precum şi neexercitarea unei supravegheri adecvate vârstei ce ar duce la corectarea comportamentelor inadecvate (*culpa in vigilando*) stau la baza răspunderii civile a părinţilor sau a tutorelui pentru faptele ilicite săvârşite de minorul capabil de a înţelege şi de a dori (alin.1 art.2048 Cod civil). [8] Profesorii au o poziţie similară, dar nu identică, cu cea a părinţilor. Pentru ca profesorul să poarte răspundere, fapta ilicită trebuie să fie săvârşită de elev în perioada în care acesta se află sub supravegherea acestuia (alin.2 art.2048, Cod civil). Totodată, subliniem că, în cazul în care se demonstrează că părintele, tutorele sau profesorul nu au putut preveni faptele comise de către minori, aceştia pot fi eliberaţi de răspundere (alin.3 art.2048 Cod civil).

După cum se observă, aceste prevederi vin în responsabilizarea persoanelor în a căror sarcină intră obligaţia de a educa şi de a supraveghea minorii, devenind, totodată, un mijloc de prevenire a comportamentului lor ilegal.

Cu privire la protecţia minorilor contra violenţei în şcoală, Marea Britanie, la nivel guvernamental, a aprobat un şir de acte normative care au rolul să reglementeze prevenirea neglijenţei, abuzului şi exploatării copiilor; păstrarea copiilor în siguranţă în educaţie şi în alte medii; siguranţa online (inclusiv în şcoală); protecţia copiilor cu handicap etc. [11]

În context, facem referire la Legea Copiilor din 1989 [12], în acord cu care, atunci când există motive rezonabile pentru a suspecta că un copil suferă sau este probabil să sufere un prejudiciu semnificativ, inclusiv un incident de agresiune, este necesară o abordare identică cazului de protecţie a copilului în dificultate. Totuşi, este cazul de precizat că, în general, legea face referire la bunăstarea copiilor în familie şi în alte centre specializate. Cu toate acestea, sprijinul extern poate fi acordat şi elevilor expuşi violenţei, indiferent dacă este sau nu o problemă de protecţie a copilului. Mai mult, „chiar şi acolo unde nu se atestă probleme ce ţin de siguranţa copilului, şcolile ar trebui să adopte o serie

de strategii externe pentru a sprijini elevul care se confruntă cu hărţuire sau pentru cazurile în care trebuie elucidată o problemă ce a contribuit la implicarea unui copil în bullying.” [13]

De remarcat că, potrivit Secţiunii 89 din Legea educaţiei şi inspecţiilor din 2006, [14] conducerea şcolii are obligaţia de a elabora măsurile şi politicile comportamentale în instituţia sa. Astfel, conform alin.(1), directorul unei şcoli relevante are obligaţia, *inter alia,* să stabilească măsuri ce vizează: (a) promovarea, în rândul elevilor, a autodisciplinei şi a respectului faţă de autoritatea instituţiei; (b) încurajarea unui comportament corect al elevilor şi a respectului faţă de ceilalţi şi prevenirea tuturor formelor de agresiune. Totodată, potrivit alin.(4) al aceleiaşi secţiuni, conducerea instituţiei, corelativ regulilor de conduită, prevede şi sancţiunile disciplinare ce vor fi aplicate pentru încălcare. În coraport cu textul normativ de la alin.(1) Secţiunea 90, „sancţiunea disciplinară” este impusă unui elev de către orice şcoala în care acesta învaţă în cazul în care comportamentul său cade sub nivelul la care s-ar putea aştepta în mod rezonabil de la el (fie pentru că nu respectă o regulă în vigoare la şcoală sau o instrucţiune dată de un membru al personalului, fie din orice alt motiv)”. În acord cu alin.(2), sancţiunea disciplinară poate fi aplicată inclusiv în cazurile în care: (a) comportamentul are loc într-un moment în care elevul nu se află în incinta şcolii şi nu se află sub controlul legal sau sub răspunderea legală a unui membru al personalului şcolii, dar numai în măsura în care este rezonabil ca şcoala care impune sancţiunea să reglementeze comportamentul elevului într-un astfel de moment, şi (b) comportamentul constă în nerespectarea de către elev a unei sancţiuni care i s-a impus anterior. Deşi actul normativ specificat *supra* nu vine cu recomandări concrete de sancţiuni, totuşi la Secţiunea 91 şi 92 din Legea educaţiei sunt determinate procedurile, cerinţele şi circumstanţele aplicării sancţiunilor disciplinare altele decât excluderea din şcoală şi reţinerea în afara sesiunilor şcolare.

În acelaşi sens, notificăm şi prevederile Regulamentului pentru educaţie (Standardele pentru şcoli independente) din 2014 [15] (inclusiv în din redacţia din 2019 [16]), care stabilesc obligativitatea ca proprietarul unei academii sau al unei alte şcoli independente, în măsura în care este rezonabil, să asigure prevenirea hărţuirii în şcoală prin elaborarea şi implementarea unei strategii eficiente antibullying. Mai mult, în Partea 3: Bunăstarea, sănătatea şi siguranţa elevilor din Regulamentul din 2019 se menţionează că standardul din acest paragraf este îndeplinit dacă proprietarul promovează un comportament bun în rândul elevilor, asigurându-se că: (a) este elaborată o politică scrisă de comportament care, printre altele, stabileşte sancţiunile ce trebuie adoptate în

cazul unui comportament neadecvat al elevilor; (b) politica este pusă în aplicare în mod eficient; şi (c) se ţine o evidenţă a sancţiunilor aplicate elevilor pentru abateri grave.

Cu referire la interzicerea discriminării în școală, este de notat Legea privind egalitatea, din 2010 [17], care impune instituțiilor din sectorul public respectarea egalității persoanelor pe criterii de vârstă, handicap, schimbare a sexului, sarcină şi maternitate, rasă, religie sau credinţă, sex şi orientare sexuală. Actul normativ impune instituțiilor publice să țină seama în mod corespunzător de necesitatea eliminării discriminării ilegale, a hărțuirii, a victimizării şi a oricărui alt comportament interzis de lege; de promovarea egalității de şanse între persoanele care împărtăşesc o caracteristică protejată şi cele care nu o împărtăşesc; de favorizare a relațiilor bune între persoanele care împărtăşesc o caracteristică protejată şi cele care nu o împărtăşesc. De altfel, în acord cu Secțiunea 85 (Elevi: admitere şi tratament etc.), Capitolul I (Şcolile) Partea 6 (Educația) din Legea din 2010, conducerii școlii i se interzice discriminarea, hărțuirea sau victimizarea unui elev sau unui potențial elev în legătură cu admiterea, modul de educație, accesul la orice beneficiu, instalație sau serviciu, sau în procesul excluderii lui de la studii, ori în alt mod cauzarea elevului a unui alt prejudiciu.

Departamentul Educației al Marii Britanii preocupat de problematica violenței în școală elaborează sistematic îndrumare şi ghiduri pentru instituțiile educaționale, printre care se regăseşte şi Îndrumarul/Ghidul din 2015, actualizat în 2023, cu titlul „Menținerea copiilor în siguranță în educație: Orientări statutare pentru școli şi colegii privind protecția copiilor şi recrutarea mai sigură” [18]. Orientările statutare stabilesc obligațiile legale pe care trebuie să le urmărească personalul instituțiilor educaționale pentru a proteja şi a promova bunăstarea copiilor şi tinerilor cu vârsta sub 18 ani. Totodată, Ghidul determină politicile şi standardele de comportament al școlii/colegiului şi cele ce țin de sistemul de sprijin pastoral. Astfel, potrivit Secțiunii 131, „instituția educațională are obligația de a crea o cultură a toleranței zero față de sexism, misoginie/misandrie, homofobie, violență/hărțuire sexuală şi bifobă, promovând un set clar de valori şi standarde, susținute şi demonstrate în toate aspectele vieții școlii/facultății”. Mai mult, tot aici se propune crearea unor programe corespunzătoare vârstei elevilor, ce vor aborda, *inter alia,* probleme precum: relații sănătoase şi respectuoase; stereotipuri, prejudecăți şi egalitate; stima de sine; identificarea relațiilor abuzive, inclusiv comportamentul coercitiv şi de control; conceptele şi legile referitoare la – consimțământul

sexual, exploatarea sexuală, abuzul[3], îngrijirea, constrângerea, hărţuirea, violul,

[3] Noțiunea de abuz, formele acestuia şi cum acestea se manifestă sunt regăsite la Secţiunile 26-30 din Îndrumarul/Ghidul din 2015, actualizat în 2023 Menținerea copiilor în siguranţă în educaţie: Orientări statutare pentru şcoli şi colegii privind protecţia copiilor şi recrutarea mai sigură:
Abuz: formă de maltratare a unui copil. Cineva poate abuza sau neglija un copil prin provocarea de daune sau prin faptul că nu acționează pentru a preveni daunele. Răul poate include rele tratamente care nu sunt fizice, precum şi impactul de a fi martor la rele tratamente aplicate altora. Acest lucru poate fi deosebit de relevant, de exemplu, în ceea ce privește impactul asupra copiilor al tuturor formelor de abuz domestic. Copiii pot fi abuzaţi în familie sau într-un cadru instituţional sau comunitar de către cei pe care îi cunosc sau, mai rar, de către alte persoane. Abuzul poate avea loc în întregime online sau tehnologia poate fi utilizată pentru a facilita abuzul offline. Copiii pot fi abuzaţi de un adult sau de adulţi sau de un alt copil sau de alţi copii.
Abuzul fizic: o formă de abuz care poate implica lovirea, scuturarea, aruncarea, otrăvirea, arderea sau scalparea, înecarea, sufocarea sau orice altă formă de vătămare fizică a unui copil. Vătămarea fizică poate fi cauzată, de asemenea, atunci când un părinte sau o persoană care are grijă de un copil inventează simptome de boală sau îi provoacă în mod deliberat o boală.
Abuzul emoţional: maltratarea emoţională persistentă a unui copil, astfel încât să provoace efecte grave şi negative asupra dezvoltării emoţionale a copilului. Aceasta poate implica transmiterea către un copil a ideii că este lipsit de valoare sau neiubit, inadecvat sau apreciat doar în măsura în care satisface nevoile unei alte persoane. Poate include faptul de a nu-i oferi copilului posibilitatea de a-şi exprima opiniile, de a-l reduce în mod deliberat la tăcere sau de a „râde” de ceea ce spune sau de modul în care comunică. Poate consta în impunerea unor aşteptări nepotrivite vârstei sau dezvoltării copiilor. Acestea pot include interacţiuni care depăşesc capacitatea de dezvoltare a copilului, precum şi supra-protecţie şi limitarea explorării şi învăţării sau împiedicarea copilului de a participa la interacţiunea socială normală. Poate implica faptul de a vedea sau de a auzi maltratarea unei alte persoane. Poate implica bullying grav (inclusiv bullying cibernetic), provocarea frecventă a copiilor să se simtă speriaţi sau în pericol, sau exploatarea sau coruperea copiilor. Un anumit nivel de abuz emoţional este implicat în toate tipurile de maltratare a unui copil, deşi poate apărea singur.
Abuzul sexual: implică forţarea sau atragerea unui copil sau a unui tânăr să participe la activităţi sexuale, care nu implică neapărat violenţă, indiferent dacă este sau nu conştient copilul de ceea ce se întâmplă. Activităţile pot implica contactul fizic, inclusiv agresiunea prin penetrare (de exemplu, viol sau sex oral) sau acte nepenetrante, cum ar fi masturbarea, sărutul, frecarea şi atingerea în afara hainelor. Acestea pot include, de asemenea, activităţi fără contact, cum ar fi implicarea copiilor în vizionarea sau producerea de imagini sexuale, vizionarea de activităţi sexuale, încurajarea copiilor să se comporte în moduri nepotrivite din punct de vedere sexual sau aranjarea unui copil în vederea pregătirii pentru abuz. Abuzul sexual poate avea loc online, iar tehnologia poate fi utilizată pentru a facilita abuzul offline. Abuzurile sexuale nu sunt comise doar de bărbaţi adulţi. Femeile pot comite, de asemenea, acte de abuz sexual, la fel ca şi alţi copii. Abuzul sexual al copiilor de către alţi copii reprezintă o problemă specifică de protecţie în domeniul educaţiei şi tot personalul ar trebui să fie conştient de acest lucru, precum şi de politica şi procedurile şcolii sau colegiului în care lucrează pentru a face faţă acestei situaţii.
Neglijenţă: eşecul persistent de a satisface nevoile fizice şi/sau psihologice de bază ale unui copil, care poate avea ca rezultat afectarea gravă a sănătăţii sau dezvoltării copilului.

abuzul domestic, așa-numita violență bazată pe „onoare” (cum ar fi căsătoria forțată și mutilarea genitală feminină) etc.

Personalul școlii/colegiului ce nu respectă obligațiile dictate de orientările statutare este sancționat conform Regulamentului disciplinar al profesorilor (Teachers' Disciplinary (England) Regulations 2012)[4].

Totodată, în conformitate cu Secțiunea 545 din Ghid, profesorii pot sancționa elevii a căror conduită scade sub standardul acceptabil. Față de aceștia se pot lua măsuri disciplinare recomandate și prevăzute de „Îndrumarul privind suspendarea și excluderea definitivă a elevilor din școlile, academiile și unitățile de trimitere a elevilor administrate de autoritățile locale”, publicat în 2012, actualizat în 2023 [19].

Ca și în alte state, în Marea Britanie violența/hărțuirea în sine nu este o infracțiune specifică, totuși anumite tipuri de comportament violent sau de hărțuire se pot ridica la gradul de prejudiciabilitate a unei infracțiuni prevăzute în Legea privind protecția împotriva hărțuirii din 1997 [20], Legea privind comunicațiile rău intenționate din 1988 [21], Legea privind comunicațiile din 2003 [22] și Legea privind ordinea publică din 1986 [23] etc. Astfel, în ipoteza în care personalul școlii consideră că a fost comisă o infracțiune (de exemplu, orice persoană care trimite o comunicare electronică ce conține un mesaj indecent sau extrem de ofensator, o amenințare sau informații false și cunoscute sau considerate false de către expeditor este vinovată de o infracțiune dacă scopul în trimiterea acestuia a fost de a provoca suferință sau anxietate destinatarului, faptă ce cade sub incidența Legii privind comunicațiile rău intenționate din 1988), acesta este obligat să solicite asistență de la poliție. [24]

Cele analizate, evidențiază politica statelor de a oferi autonomie instituțiilor educaționale în ce privește răspunsul la violență. În contextul legislației suedeze se poate de subliniat că, există prevederi clare ce stabilesc sancțiunile aplicabile atât elevilor cât și personalului școlii în situațiile în care

---

Neglijarea poate avea loc în timpul sarcinii, de exemplu, ca urmare a abuzului de substanțe al mamei. Odată ce copilul s-a născut, neglijarea poate implica faptul că un părinte sau o persoană care are grijă de el nu reușește să: asigure hrană, îmbrăcăminte și adăpost adecvate (inclusiv excluderea din casă sau abandonul); protejeze copilul de vătămări sau pericole fizice și emoționale; asigure o supraveghere adecvată (inclusiv utilizarea unor îngrijitori inadecvați); sau să asigure accesul la îngrijire sau tratament medical adecvat. Poate include, de asemenea, neglijarea sau lipsa de reacție la nevoile emoționale de bază ale copilului.

[4] *A se vedea* Secțiunea 253 din Îndrumarul/Ghidul din 2015, actualizat în 2023, „Menținerea copiilor în siguranță în educație: Orientări statutare pentru școli și colegii privind protecția copiilor și recrutarea mai sigură”.

aceştia manifestă un comportament violent sau se fac vinovaţi de tratamentele degradante, abuzive şi ofensive. În mod diferit, actele normative din Italia şi Marea Britanie, lasă la discreţia instituţiilor de învăţământ reglementarea internă a măsurilor de sancţionare a comportamentului ce constituie o abatere disciplinară şi de neîndeplinire a obligaţiilor; totodată, sugerează unele sancţiuni ce pot fi aplicate minorilor cu comportament deviant. Mai mult, aceste state clar definesc bullyingul şi vin cu unele propuneri de luptă cu acest fenomen. Astfel, prevenirea violenţei în şcoli presupune, mai presus de toate, consolidarea sistematică a acţiunilor educaţionale în cadrul entităţilor şcolare, implicând toţi actorii educaţionali.

Referinţe:

1. Corporal punishment of children in Sweden. [Accesat: 10.10.2023] Disponibil: http://www.endcorporalpunishment.org/wp-content/uploads/country-reports/Sweden.pdf
2. MODIG, Cecilia. Never Violence – Thirty Years on from Sweden's Abolition of Corporal Punishment. Government Offices of Sweden and Save the Children Sweden, 2009 [Accesat: 10.10.2023] Disponibil: https://www.government.se/contentassets/6bfb214c582448b6ace4d32978361577/never-violence---thirty-years-on-from-swedens-abolition-of-corporal-punishment
3. Skollag (2010: 800). [Accesat: 10.10.2023] Disponibil: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800
4. MÄNTYLÄ, Niina. Bullying at School in Finland and Sweden: Are there any Effective Legal Remedies? [Accesat: 10.10.2023] Disponibil: https://scandinavianlaw.se/pdf/61-11.pdf
5. Corporal punishment of children in Sweden. [Accesat: 10.10.2023] Disponibil: http://www.endcorporalpunishment.org/wp-content/uploads/country-reports/Sweden.pdf
6. Statuto delle studentesse e degli studenti della scuola secondaria. DPR 24 giugno 1998, n. 249 con le modifiche introdotte dal DPR 21 Novembre 2007, n. 235. [Accesat: 12.10.2023] Disponibil: https://www.miur.gov.it/documents/20182/49997/Statuto+delle+studentesse+e+degli+studenti.pdf/53c11c3e-97d9-428a-94fc-911b45e32269?version=1.0&t=1476271671086
7. Legge disposizioni a tutela dei minori per la prevenzione ed il contrasto del fenomeno del cyberbullismo, n. 71, 29 maggio 2017. [Accesat: 12.10.2023] Disponibil: https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2017/06/3/17G00085/sg

8. TURRI, G.C. Il Bullismo e il diritto: come può reagire la vittima. [Accesat: 11.10.2023] Disponibil: https://www.bullismo.it/cosa-fare/diritto-e-bullismo-come-puo-reagire-la-vittima.html
9. Codice Penale Italiano. *Testo coordinato ed aggiornato del Regio Decreto 19 ottobre 1930, n.1398.* Aggiornato al D.Lgs. 195/2021 [Accesat: 10.10.2023] Disponibil: https://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2014/10/30/codice-penale
10. Codice civile (Regio Decreto 16 marzo 1942, n. 262). Presentiamo il testo del codice civile aggiornato con le ultime modifiche legislative apportate, da ultimo, dalla L. 26 novembre 2021, n. 206. [Accesat: 12.10.2023] Disponibil: https://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2015/01/02/codice-civile
11. Safeguarding children: detailed information. Schools, colleges and children's services. 1989 [Accesat: 15.10.2023] Disponibil: https://www.gov.uk/topic/schools-colleges-childrens-services/safeguarding-children
12. Children Act 1989. Section 1. Welfare of the child. [Accesat: 15.10.2023] Disponibil: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1989/41/section/1
13. Preventing and tackling bullying: Advice for headteachers, staff and governing bodies, published on 22.08.2013, updated on 04.07.2017. [Accesat: 15.10.2023] Disponibil: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/623895/Preventing_and_tackling_bullying_advice.pdf
14. Education and Inspections Act 2006. [Accesat: 15.10.2023] Disponibil: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/40/contents
15. Education (Independent School Standards) Regulations 2014. [Accesat: 15.10.2023] Disponibil: https://www.legislation.gov.uk/uksi/2014/3283/contents/made
16. Education (Independent School Standards) Regulations 2019. [Accesat: 15.10.2023] Disponibil: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5cd3fc2fe5274a3fd6ee74b0/Independent_School_Standards-_Guidance_070519.pdf
17. Equality Act 2010. [Accesat: 15.10.2023] Disponibil: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/15/pdfs/ukpga_20100015_en.pdf
18. Keeping children safe in education: Statutory guidance for schools and colleges on safeguarding children and safer recruitment, published 26 March 2015, last updated 1 September 2023 [Accesat: 20.10.2023] Disponibil: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/64f0a68ea78c5f000dc6f3b2/Keeping_children_safe_in_education_2023.pdf

19. School suspensions and permanent exclusions. Guidance on the suspension and permanent exclusion of pupils from local-authority-maintained schools, academies and pupil referral units, published 20 June 2012, last updated 1 September 2023. [Accesat: 20.10.2023] Disponibil: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/64ef773513ae1500116e30db/Suspension_and_permanent_exclusion_guidance_september_23.pdf
20. Protection from Harassment Act 1997. [Accesat: 20.10.2023] Disponibil: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1997/40
21. Malicious Communications Act 1988. [Accesat: 20.10.2023] Disponibil: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1988/27/section/1
22. Communications Act 2003. [Accesat: 20.10.2023] Disponibil: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/21/contents
23. Public Order Act 1986. [Accesat: 20.10.2023] Disponibil: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/64
24. Preventing and tackling bullying: Advice for headteachers, staff and governing bodies, published on 22.08.2013, updated on 04.07.2017. [Accesat: 15.10.2023] Disponibil: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1069688/Preventing_and_tackling_bullying_advice.pdf